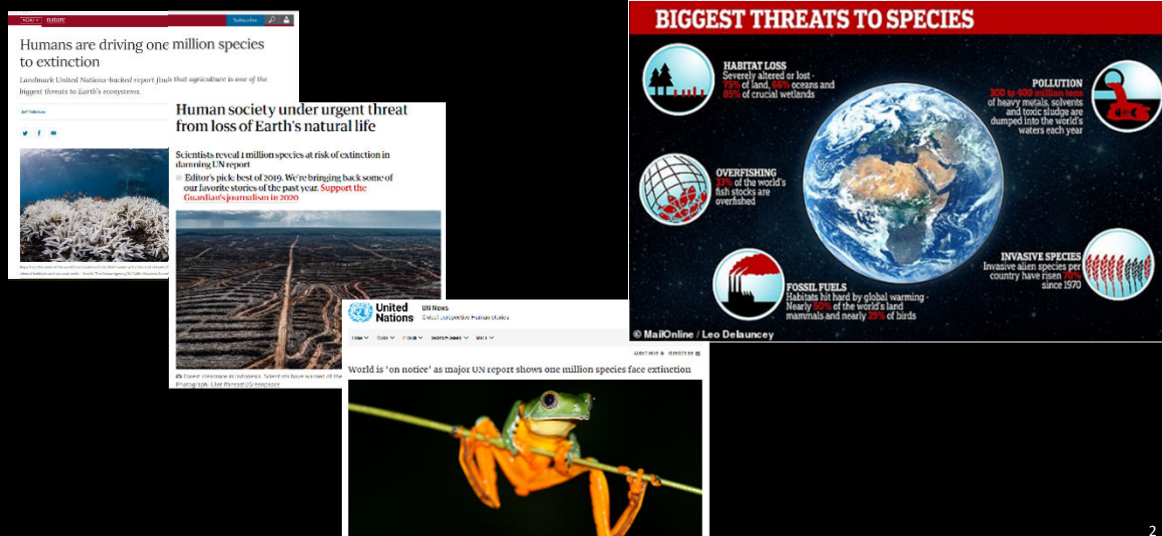

50 jaar natuurherstel in Drenthe: uitdagingen en toekomstperspectief

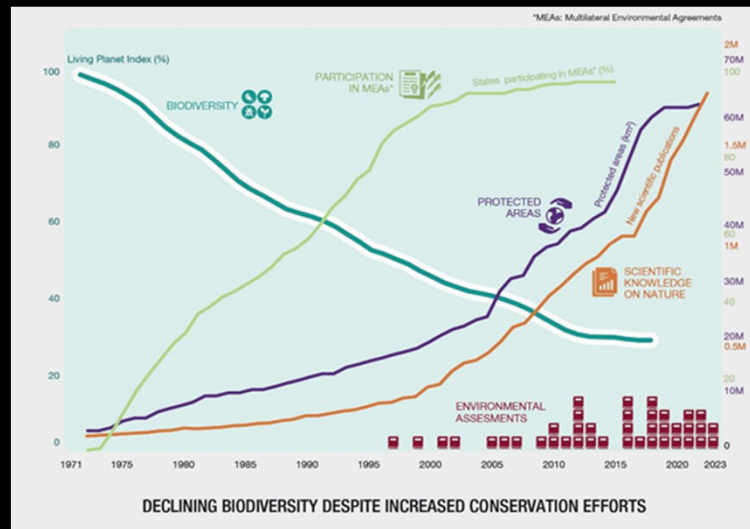
1

Wereldwijde Biodiversiteitscrisis

2

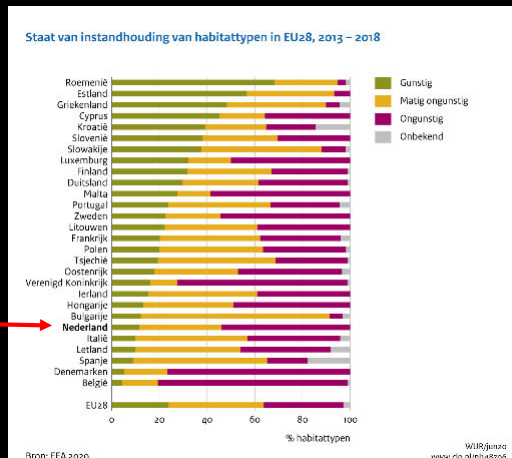
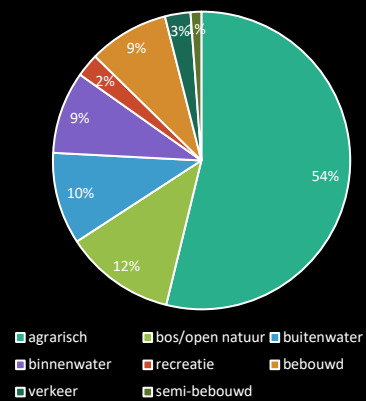
Biodiversiteit neemt af ondanks toename bescherming

3

Nederland: weinig natuur en in slechte staat

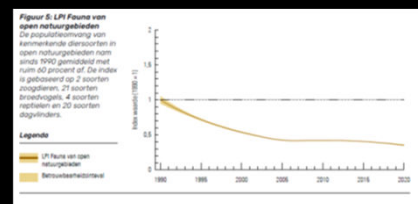
Landgebruik in Nederland (CBS, 2021)

4

4

Slechte staat open natuurgebieden

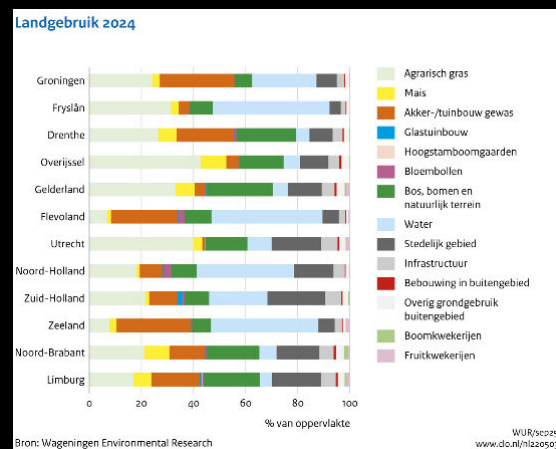

LPR NL 2023

5

5

Situatie in Drenthe

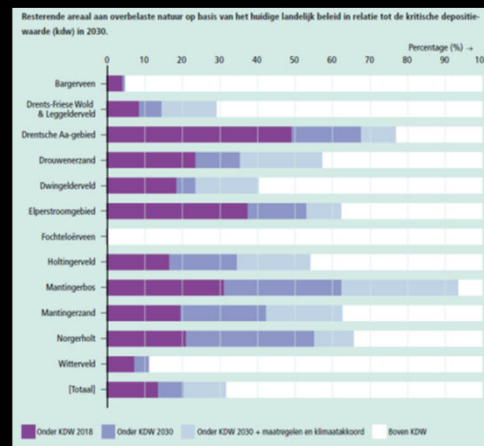
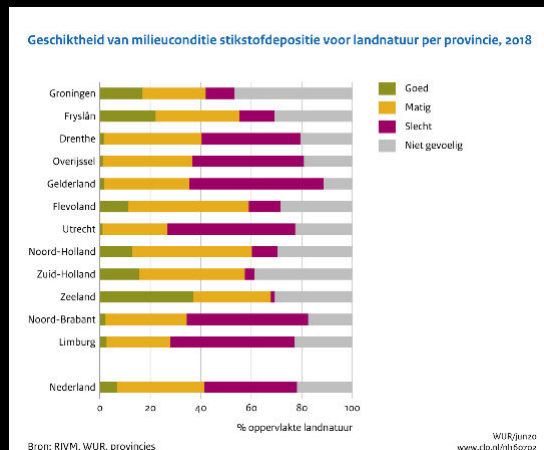

Drenthe: 22.8% natuur; 56.7% landbouw

6

6

Stikstof bedreiging Drentse natuur

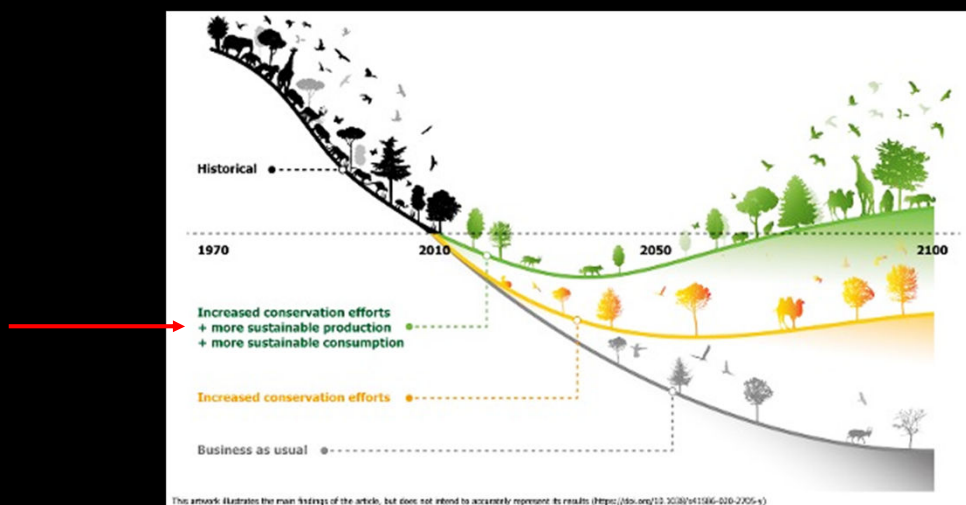

Drentse Aanpak Stikstof, Provincie Drenthe

7

7

Bending the curve

Leclere et al 2020 (Nature)

8

8

Vandaag: voorbeelden natuurherstel in Drenthe

Dwingelderveld

Drentsche Aa

Bargerveen

Hart van Drenthe

Onlanden

Natuurinclusieve landbouw

Hunze

Drents-Friese Wold

9

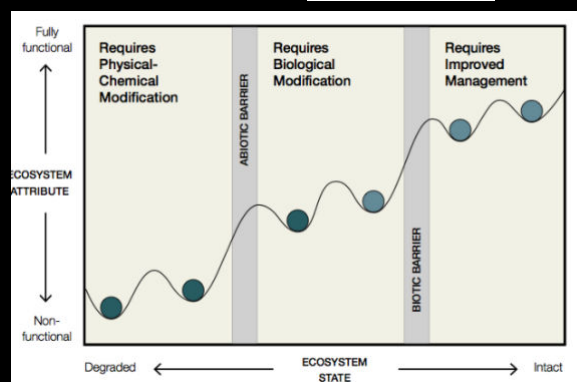
9

Ecological restoration (natuurherstel)

"The process of assisting the recovery of ecosystems that have been degraded, damaged, or destroyed"

official definition of SER –
Society of Ecological
Restoration

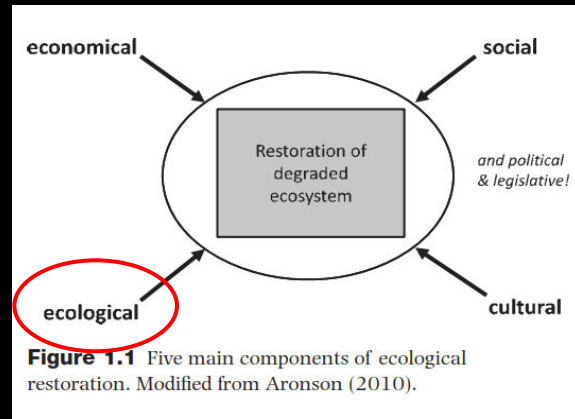
IUCN, 2012

10

10

Focus op ecologisch herstel alleen is onvoldoende

“For ecological restoration to be effective, we must consider not only the biophysical context, but also the socio-economic and political matrix in which a restoration project must be planned, financed and carried out. That is why there is a clear need for a broader interdisciplinarity, and transdisciplinarity as well, which means forging interprofessional partnerships and coalitions, as well as good communication and indeed collaboration with nonprofessional stakeholders and neighbours.”

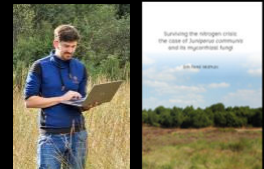

van Andel & Aronson, 2012 (Restoration Ecology: the new frontier)

11

11

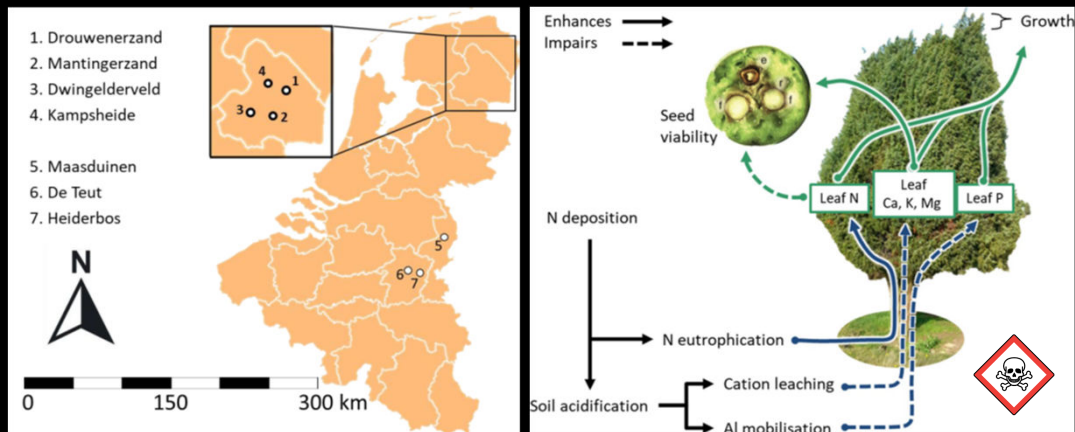
1. Stikstofdepositie & jeneverbes

12

12

Stikstof depositie beperkt verjonging van jeneverbes

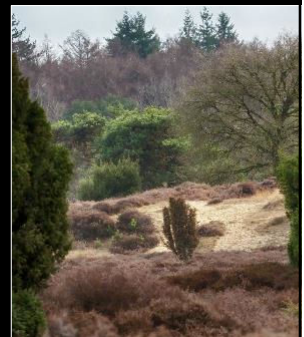

Veldhuis et al 2024 (Plant & Soil)

13

13

Afname mycchoriza diversiteit met hoge percentages stikstof en aluminium in de bodem

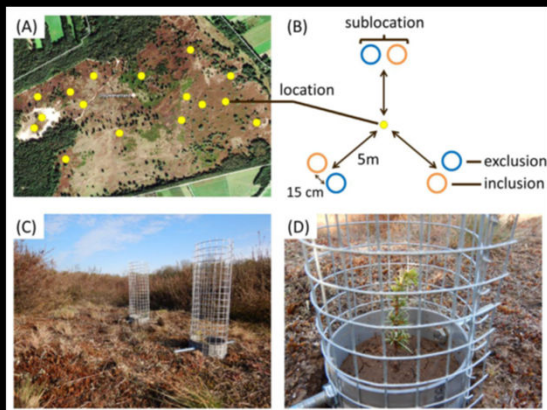

Veldhuis et al 2023

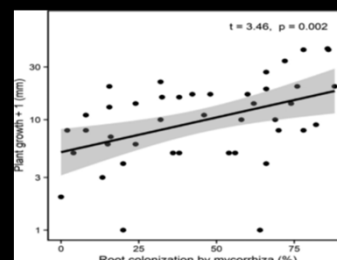
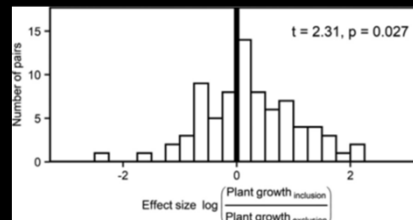
14

14

Mycorrhizae belangrijk voor jeneverbes zaailingen

Veldhuis et al 2022 (BAAE)

15

15

Resultaten in het kort:

- Stikstofdepositie heeft een negatief effect op de levensvatbaarheid van jeneverbeszaden en verslechtert via uitspoeling van voedingsstoffen de nutriëntenhuishouding van jeneverbessen.
- Stikstofdepositie heeft een negatief effect op de soortensamenstelling van mycorrhizerende schimmels door bodemverzuring en mobilisatie van aluminium; hierdoor wordt de belangrijke samenwerking met mycorrhizae aangetast.

16

16

Hoe nu verder?

NOS Nieuws • Woensdag 4 september, 06:00

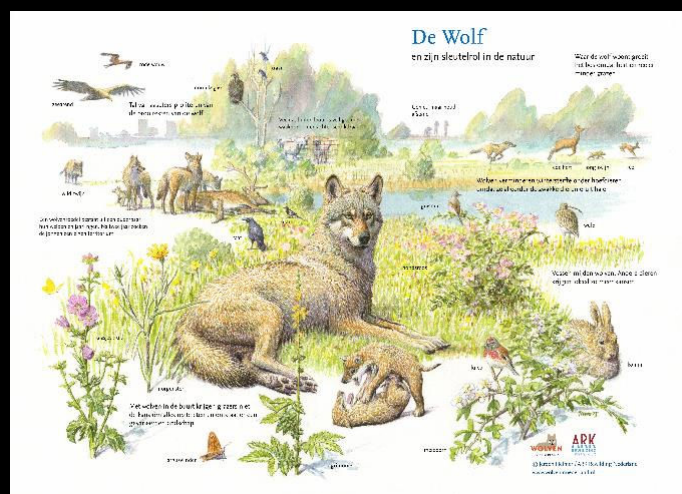
**Streep door natuurbeleid vorige kabinet,
huidige stikstofaankpak provincies van tafel**

17

17

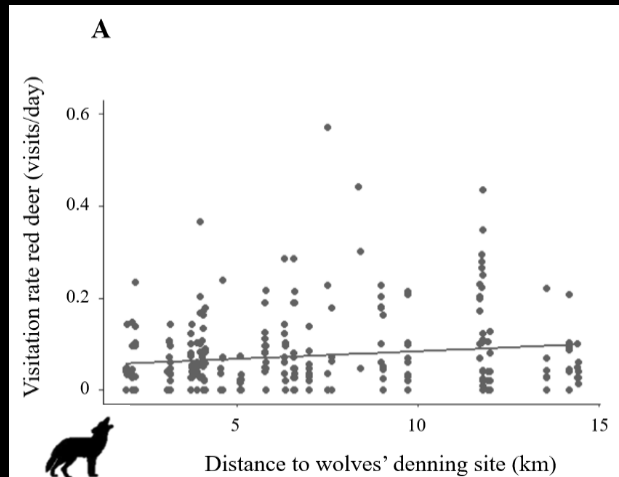
2. De terugkeer van de wolf

18

18

Indicatie van angstlandschap, effecten van mens sterker

Mols et al, in revision

21

21

Wolf & natuurbegrazing

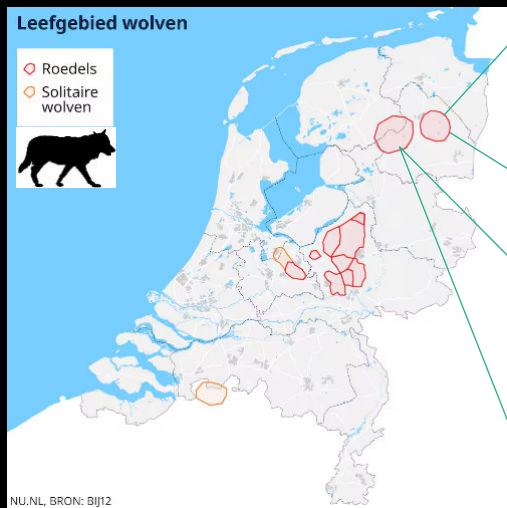

- Verdedigen (leergedrag)?
- Rol kudde grootte, samenstelling en ras?
- Effecten op terreingebruik en gedrag?
- Consequenties voor behalen beheerdoelen?
- Consequenties voor recreatie / openstelling?

22

22

Studie gebieden

Hart van Drenthe: Galloways, wolven: 2023

Drents-Friese Wold: Sayaguesas, wolven: 2021

23

23

Defensief gedrag tegen wolven bij bison en muskusos

Groepsgrootte, waakzaamheid, kuddesamenstelling, kudde stabiliteit,

Carbyn & Trottier, 1988; Mech, 2007; Imbert et al 2016; Lagos & Barcena, 2022

24

24

Cameravallen: gedrag & kudde samenstelling

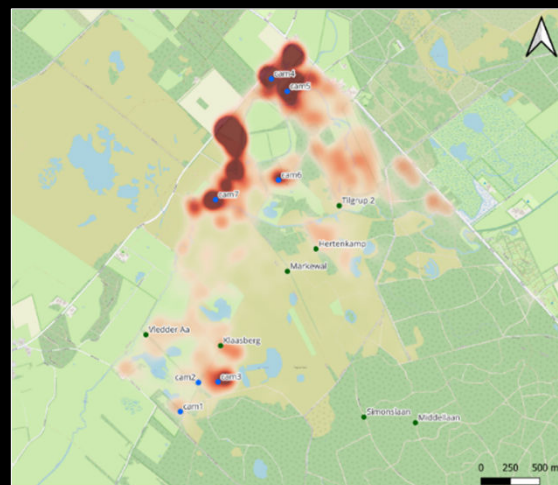

Video courtesy: Pauline Arends

25

25

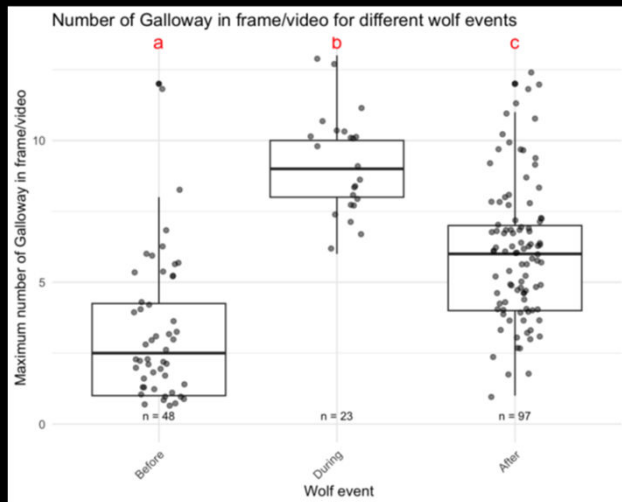
GPS zenders: terreingebruik

26

26

Grotere kuddes tijdens wolf interacties

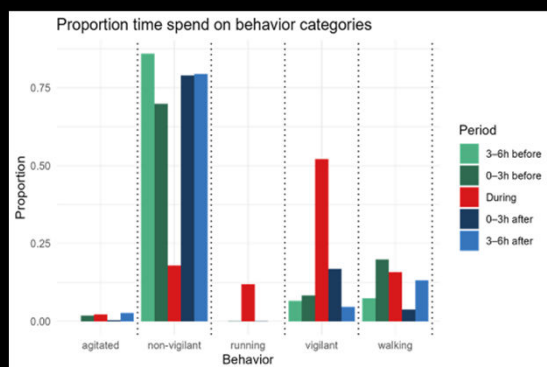

Tijmsma, 2024 (MSc thesis)

27

27

Toename waakzaamheid tijdens wolf interacties

Hoks, 2025 (MSc thesis)

28

28

Warmtebeeld camera

Video courtesy: Gijs Bouwmeester

29

29

Ecologische effecten van de teruggekeerde wolf

- Voorzichtig eerste bewijs 'ecology of fear' door wolf in NL, maar ...
- Effecten mens sterker (gedrag prooidieren & effecten)
- Defensief gedrag grote grazers tov wolf: groepsgrootte, waakzaamheid (< 1 jaar), in beide rassen
 - effectief genoeg? Rol van alternatieve prooien?
- Wordt vervolgd....

30

30

Polarisatie samenleving over wolf

31

31

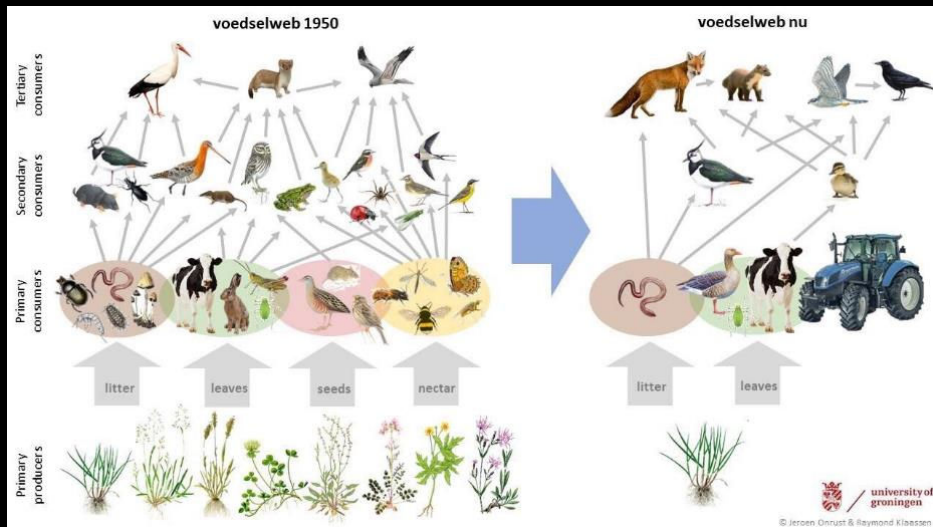
Wolf is een blijvertje: beter leren samenleven

32

32

3. Achteruitgang biodiversiteit veeteeltgebieden

- stikstof
- grondwater
- bodemdaling
-

33

33

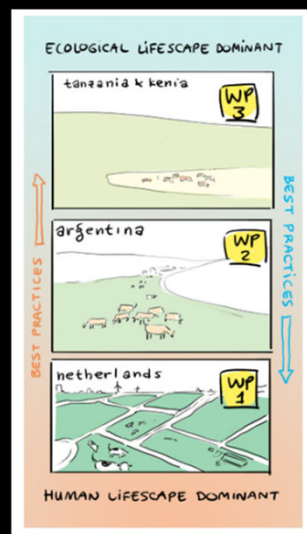
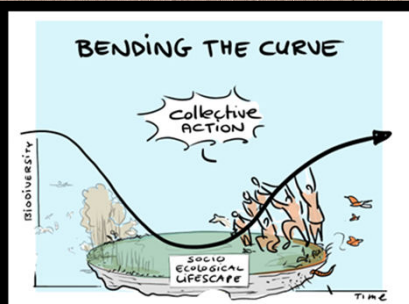
Vergelijkbare trend veeteeltgebieden wereldwijd

34

34

CurveBend Project

35

35

Transdisciplinaire aanpak

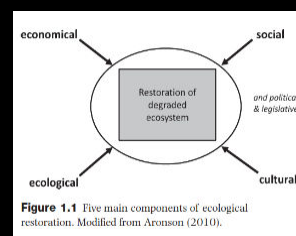
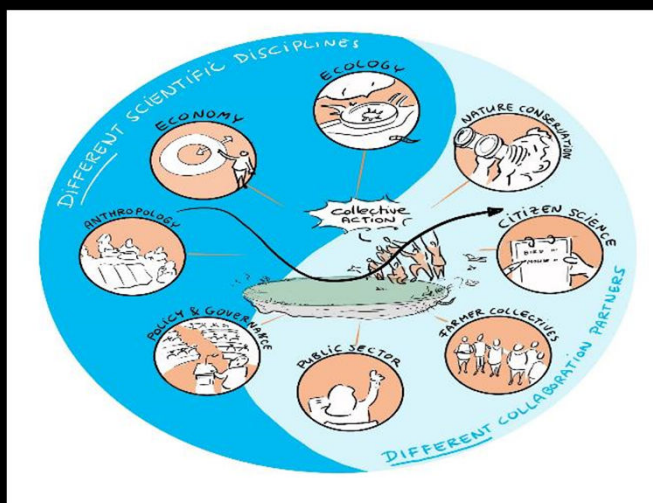
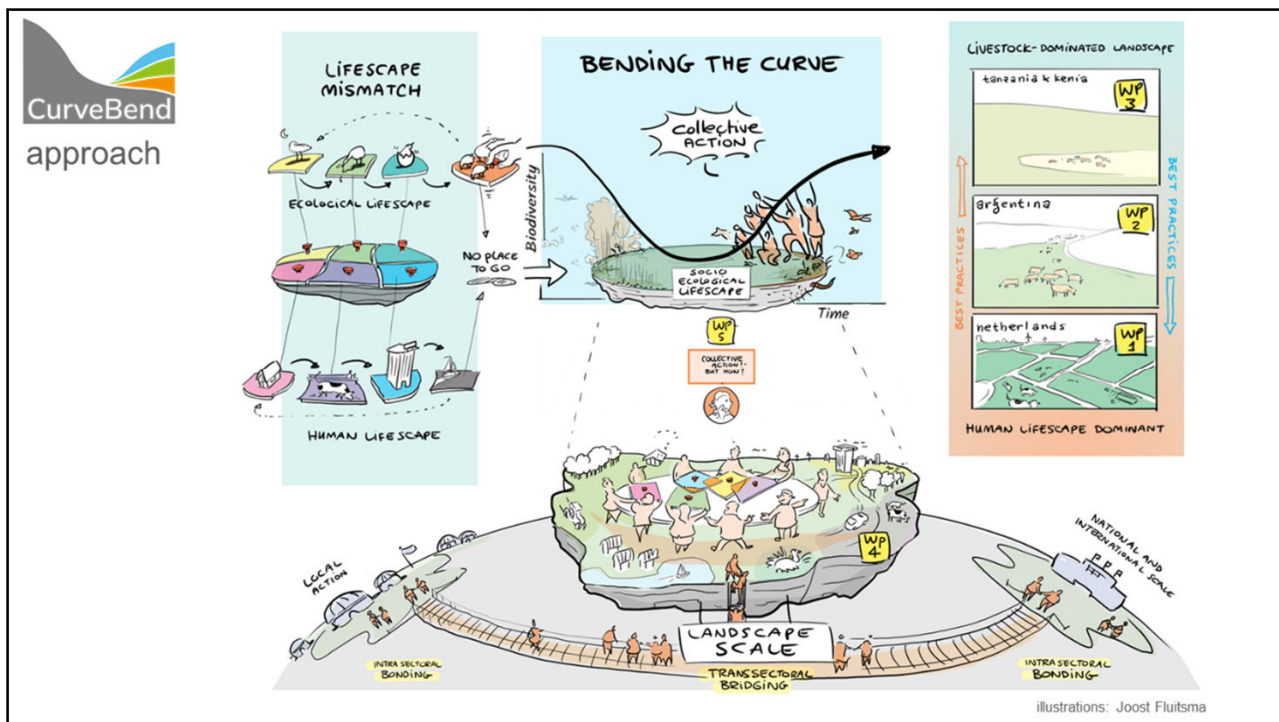

Figure 1.1 Five main components of ecological restoration. Modified from Aronson (2010).

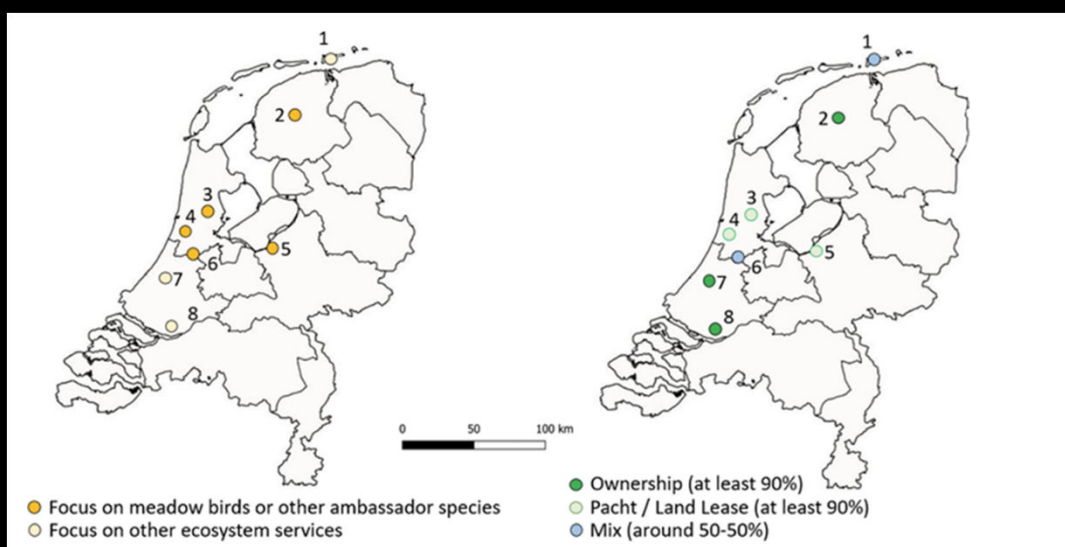
36

36

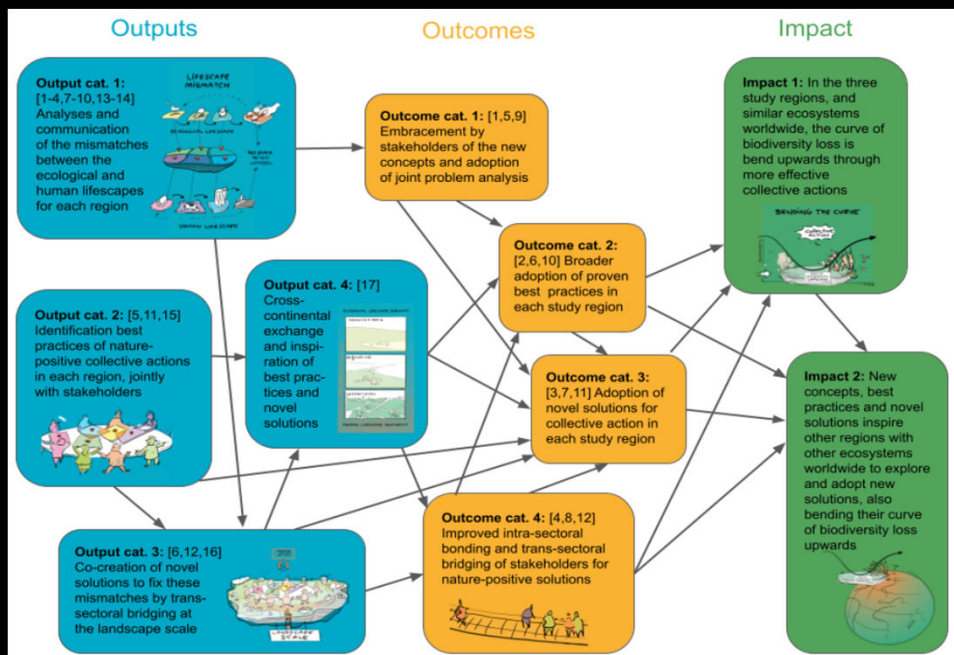
37

Studiegebieden in Nederland

38

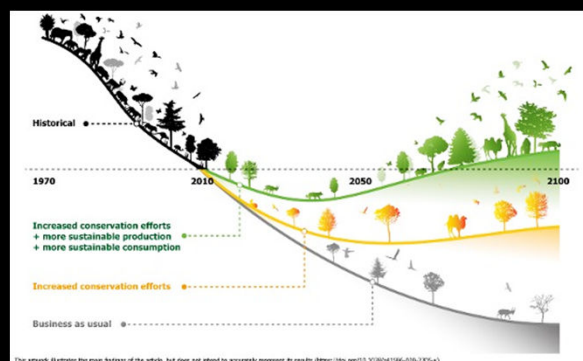
38

39

50 jaar natuurherstel in Drenthe: uitdagingen en toekomstperspectief

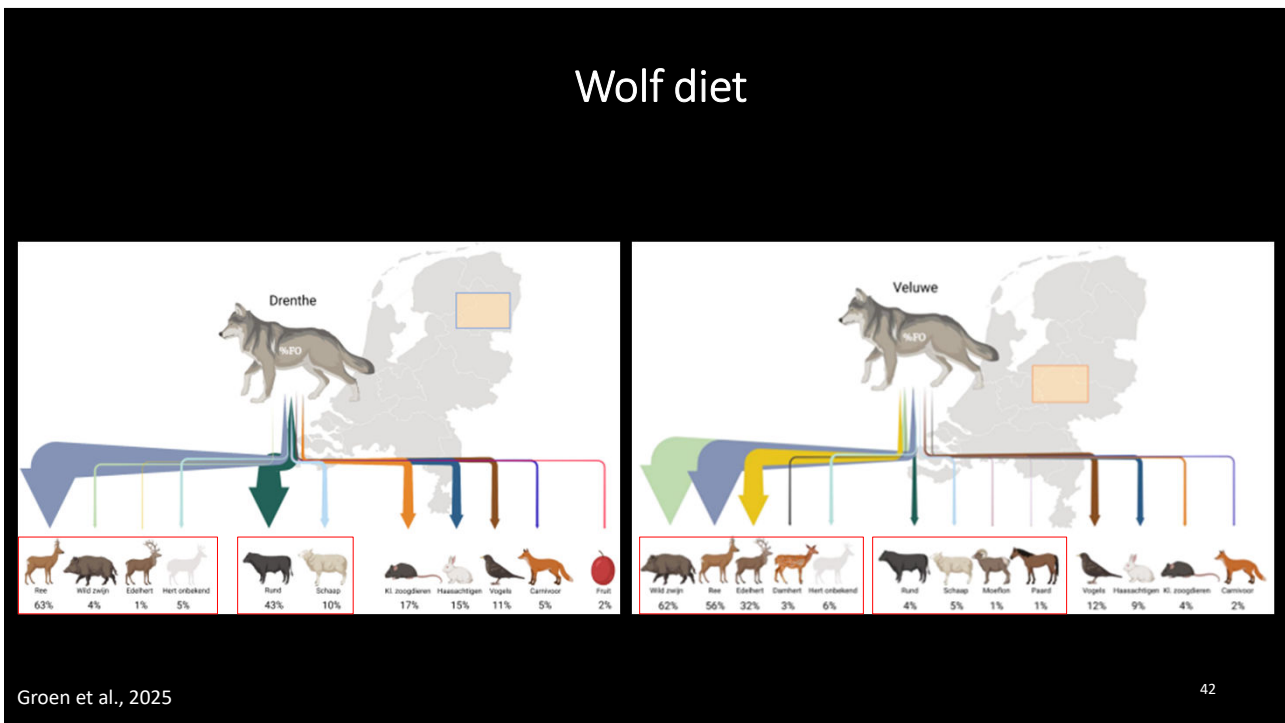
- Doorgaan met grootschalige herstelprojecten; voorkomen van onomkeerbare verliezen
- Koppelen natuur aan (maatschappelijke) functies (klimaat, waterberging, veiligheid, landbouw, recreatie)
- Transitie van het landbouwsysteem is noodzakelijk voor natuurherstel: natuurpositieve landbouw!

40

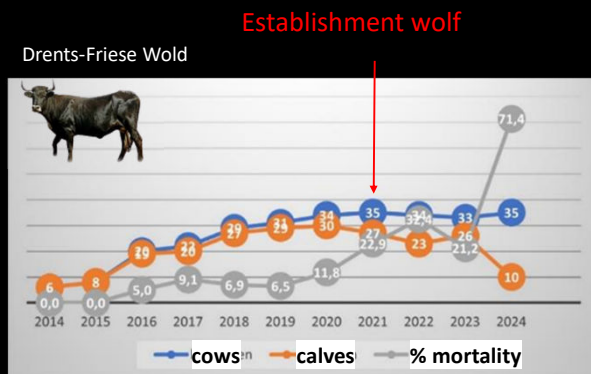

41

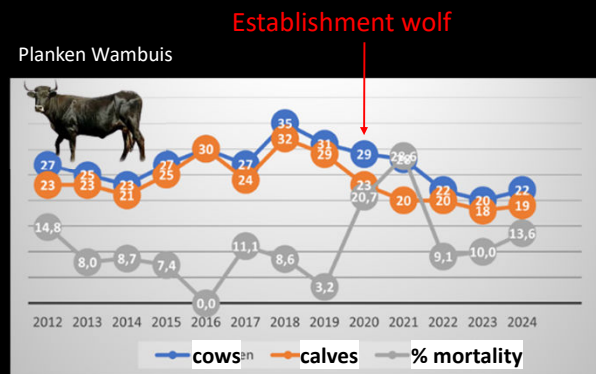
42

Can they sustain a viable population?

2025: so far about 30% calf mortality

Bouwmeester et al., 2025

Alternative prey:

Alternative prey:

